

ČÍSLOVKY

Číslovku jako samostatný slovní druh vyčleňujeme na základě jejich specifické sémantiky: vyjadřují množství, pořadí resp. kvantitativní proporce. Podle syntaktických funkcí ve větě číslovky se však chovají buď jako adjektiva anebo jako substantiva. Tento morfosyntaktický rozdíl je základem, na kterém stojí správné zapojení číslovek do větných vazeb.

Základní číslovky

1-9

Tyto číslovky se ve větě chovají jako adjektiva: konstrukce *keturios knygos* (čtyři knihy) má stejnou strukturu jako *geros knygos* (dobré knihy).

Poznámka. „Adjektivní“ a „substantivní“ základní číslovky zná také čeština. Adjektivní jsou číslovky 1-4 („tři prsteny“ je konstrukce stejného typu jako „zlaté prsteny“). Vyšší základní číslovky jsou syntaktická substantiva („pět prstenů“ je konstrukce stejného typu jako „Pán prstenů“). Čeští studenti by si měli zapamatovat, že pomyslná hranice mezi těmito třídami je v litevštině nikoli mezi 4 a 5, ale mezi 9 a 10. Litevština tedy počítá *keturi namai*, *penki namai*, *šeši namai* (čtyři domy, pět domy, šest domy) a teprve od 10 *dešimt namų* (deset domů):

	Litevština	Čeština	
1	adjektiva	adjektiva	1
2			2
3			3
4			4
5	substantiva	substantiva	5
6			6
7			7
8			8
9			9
10			10

Kategoriální paradigma číslovek 1-9 s některými odchylkami kopíruje paradigma adjektivní:

(a) Gramatický rod. Číslovky 1-9 můžeme přechylovat:
vienas namas (jeden dům) – *viena knyga* (jedna kniha)
šeši namai – *šešios knygos*

(b) Pád. Vzory skloňování číslovek 1-9 uvádí samostatná tabulka [viz v ISu]. Doporučuje se pečlivě naučit skloňování číslovek 2, 3. Číslovku *vienas*, *viena* skloňujeme podle adjektivního vzoru *geras*, *gera*; číslovky 4-9 skloňujeme podle adjektivního vzoru *žali*, *žalios* (N. pl.)

Poznámka 1. Konkrétní hodnoty rodu a pádu tyto číslovky jakožto syntaktická adjektiva samozřejmě přibírají podle nadřazeného členu věty: *Davė valgyti keturiems sūnums*. ↔ *Davė valgyti keturioms dukroms*. (Dala najist čtyřem synům ↔ čtyřem dcerám.)

Poznámka 2. Číslovky 1 a 4-9 sice „přebírají“ adjektivní pádové koncovky, ale ne prozodickou charakteristiku adjektivního vzoru. Poloha přízvuku a volba intonace záleží na prozodické charakteristice jednotlivých číslovek. Zde prozodii nebudeme probírat.

(c) Gramatické číslo

U základních číslovek se gramatické číslo nemůže projevit v plném rozsahu kvůli specifické sémantice: kromě číslovky *vienas, viena* (1), ostatní základní číslovky jsou omezeny pouze na plurální uplatnění. Pro skloňování číslovek 4-9 se proto používá plurálních adjektivních koncovek, k nim však neexistuje singulární část paradigmatu.

Poznámka. Speciální případ je již zmíněná číslovka *vienas, viena*, kterou litevština skloňuje jak v singuláru, tak v plurálu. Toto „plné“ paradigma je však poněkud zavádějící, slovo *vienas, viena* v litevštině totiž má dvoje zařazení: jednak jako číslovka a jednak jako zájmeno o významu „sám“. Jako číslovka se toto slovo uplatňuje pouze v singuláru, např., *Ant stalo gulėjo viena knyga*. (Na stole ležela jedna kniha.) Jako zájmeno se uplatňuje v obou gramatických číslech:

Buvau namie vienas / viena. (Byl jsem doma sám / byla jsem sama.)
Ant stalo gulėjo vienos knygos. (Na stole ležely samé knihy.)

Plurální část paradigmatu je omezena na pronominální uplatnění a „nepatří“ k číslovce 1.

(d) Kategorii stupně základní číslovky nemají.

10 a násobky deseti

Tvar *dešimt* (10) a veškeré násobky deseti jsou syntaktická substantiva. Počítaný předmět se k nim pojí v G. pl.: *dešimt namų* (deset domů), *dvidešimt kygų* (deset knih).

Tvar *dešimt* (10) a veškeré násobky deseti jsou nesklonné tvary. Uplatňují se pouze v nominativním a akuzativním postavení: *Čia yra dešimt namų.* (Je zde deset domů). *Aš turiu dvidešimt kronų.* (Mám dvacet korun.)

Vedle tvaru *dešimt* (10) existuje plně skloňovatelné substantivum *dešimtis* (f) (desítka), které skloňujeme podle subst. vzoru *širdis*.

Paralelně s hlavními tvary násobků deseti *dvidešimt, trisdešimt* etc. existuje možnost vyjádření stejných čísel pomocí syntagmat *dvi dešimtys* (dvě desítky), *trys, keturios, penkios dešimtys* etc. V dnešní spisovné litevštině je tento způsob vyjádření čísel však chápán jako okrajový: v jazykové praxi jednoznačně dominují syntetické tvary *dvidešimt, trisdešimt* etc.

Pro skloňování deseti a násobků litevština používá smíšeného paradigmatu:

	10	20 – 90	
N/V	<i>dešimt</i>	<i>dvidešimt</i>	dvi dešimtys
G	<i>dešimties</i>	<i>dvidešimties</i>	dviejų dešimčių
D	<i>dešimčiai</i>	<i>dvidešimčiai</i>	dviem dešimtims
A	<i>dešimt / dešimtį</i>	<i>dvidešimt / dvidešimtį</i>	dvi dešimtis
I	<i>dešimčia</i>	<i>dvidešimčia</i>	dviem dešimtimis
L	<i>dešimtyje</i>	<i>dvidešimtyje</i>	dviejose dešimtyse

N. sg. a A. sg. jsou zde obsazeny nesklonnými tvary *dešimt, dvidešimt, trisdešimt* etc. Použití A. sg. *dešimtį, dvidešimtį, trisdešimtį* etc. je možné, avšak jazyková praxe soudobé litevštiny jednoznačně preferuje tvary nesklonné: říká se především *Turiu dvidešimt kronų* (Mám dvacet korun) a jen málokdy *Turiu dvidešimtį kronų*.

U ostatních pádů litevština sáhla po jistém kompromisu: nesklonné tvary *dešimt, dvidešimt, trisdešimt* etc. rozšířila o singulární koncovky substantiva *dešimtis*, por.: *trisdešimties, tridešimčiai, trisdešimtį, trisdešimčia, trisdešimtyje*.

Pokud vyjadřujeme násobky deseti pomocí výše zmíněné konstrukce *dvi dešimtys, trys dešimtys* etc., budeme skloňovat každý člen konstrukce samostatně: N. pl. *trys dešimtys*, G. pl. *trijų dešimčių*, D. pl. *trims dešimtims* etc.

11 – 19

Číslovky 11 – 19 jsou syntaktická substantiva. Počítaný předmět se k nim pojí v G. pl.: *vienuolika namų* (11 domů), *dvylika kygų* (12 knih). Skloňování těchto číslovek vchází ze substantivního vzoru *mama* s jediným rozdílem v A. sg., kde číslovky mají krátkou koncovku *-a*.